

Silvana Vranić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci

NAGLASNI TIPOVI PRIDJEVA U KOSTRENSKOM GOVORU

Izvorni znanstveni rad

Kostrenski je govor u ranijoj literaturi prepoznat kao dio trsatsko-bakarskih govora, odnosno trsatsko-bakarske i crikveničke čakavštine, koja se u novijoj literaturi nazivlje primorskim poddijalektom čakavskoga ekavskoga dijalekta. Prva su istraživanja naglasnoga sustava toga govora bila Beličeva koji ističe njegovu arhaičnost i utruće nenaglašenih duljina. Daljnja su istraživanja naglasnoga sustava kostrenskoga govora bila uključena u šira istraživanja. Temeljiti je istraživanje provela tek Sanja Zubčić i taj govor priključila sjeverozapadnim čakavskim govorima zbog ovjere sjevernočakavske metatonije u glagola i u pridjeva. U ovom se radu, na temelju vlastita terenskoga istraživanja, pridjevima u kostrenskom govoru pristupa s gledišta naglasnih tipova. Klasificira ih se prema u slavističkoj literaturi utvrđenim praslavenskim tipovima u: tip a, sa stalnim mjestom naglasaka na vokalu osnove; tip b, sa stalnim mjestom naglasaka na vokalu nastavka i treći tip, s pomičnim mjestom naglasaka, odnosno alternirajućim naglaskom na vokalu osnove ili nastavka, koji je zbog naglasaka na vokalu osnove i u N jd. ž. r. u ovom govoru određen a/c tipom. Kao i u nizu drugih arhaičnih sjeverozapadnih čakavskih govora, i u kostrenskom je govoru, unatoč konzervativnosti tronaglasnoga sustava, uočena izrazita težnja k ujednačavanju naglasnih tipova pridjeva.

Ključne riječi: čakavski ekavski dijalekt, primorski poddijalekt, govor Kostrene, naglasni tipovi pridjeva

1. Uvod

Kostrenski je govor u literaturi prepoznat kao dio trsatsko-bakarskih govora, odnosno trsatsko-bakarske i crikveničke čakavštine, koja se u novijoj literaturi nazivlje primorskim poddijalektom čakavskoga ekavskoga dijalekta (Lukežić 1996; Vranić 2005a). Ime

Kostrena nije se rabilo u ranijoj administrativnoj literaturi, a danas je to službeno ime za naselja podijeljena u dva dijela: Sv. Luciju (zaseoci: Martinšćica, Vrh Martinšćice, Žurkova, Mažeri, Glavani, Suzanići, Šodići, Žuknica, Ružići, Doričići, Šubati, Sv. Lucija, Plešići, Rožmanići, Dujmići, Paveki, Perovići, Maračići) i Sv. Barbaru (Sv. Barbara, Urinj, Randići, Šoići).

U knjizi *Trsatsko-bakarska i crikvenička čakavština* Ive Lukežić (1996), kao i u knjizi *Čakavski ekavski dijalekt: sustav i podsustavi* Silvine Vranić (2005a), istraživani govori zaselaka koji pripadaju Sv. Luciji i oni koji pripadaju Sv. Barbari prikazani su pojedinačno, dok je Sanja Zubčić (2006) u doktorskoj disertaciji „Akcentatski tipovi glagola u sjeverozapadnim čakavskim govorima” analizirala sjevernočakavsku metatoniju, imeničke i glagolske naglasne tipove¹ u govoru Vrh Martinšćice kao reprezentantu govorā kostrenskih zaselaka i kostrenski govor priključila sjeverozapadnim čakavskim govorima² (Zubčić 2006, 120, 182, 187, 190, 191, 194, 198, 200). Zasebna su istraživanja kostrenskoga govora (Vranić 2005b; 2007; Zubčić 2007) potvrdila da se samo uvjetno može govoriti o jednom dijalektološkom punktu jer se govor Sv. Lucije i govor Sv. Barbare djelomice razlikuju, u prvom redu sklonidbom imenica ž. r.: u govoru Sv. Lucije u G jd., NAV mn. tih imenica jedinstven je nastavak *-e* iz nekadašnje palatalne imeničke sklonibe (*mojē ženē* G jd.), dok je u govoru Sv. Barbare *-i* iz nekadašnje nepalatalne imeničke sklonidbe (*mojē ženì* G jd.) (Vranić 2007; Zubčić 2007). No, s obzirom na to da je tema ovoga rada vezana za naglasnu tipologiju, a različiti su naglasci: najvećma *ã* na *-e* i redovito *ã* na *-i* u nastavcima G jd. u dvjema Kostrenama uvjetovani morfološkim razlozima i ne mijenjaju parametre naglasnoga sustava (Zubčić 2007, 165), naglasni se sustavi govora Sv. Lucije i govora Sv. Barbare u ovom radu promatraju kao jedinstveni sustav objedinjen terminom kostrenski govor.

2. Naglasni tipovi pridjeva u govoru Kostrene

U ovom se prilogu na temelju vlastita terenskoga istraživanja pridjevima u kostrenskom govoru pristupa s gledišta naglasnih tipova³. U distribuciji se polazi od klasifikacije prema, u slavističkoj literaturi, utvrđenim praslavenskim tipovima: sa stalnim mjestom naglaska na osnovi, sa stalnim mjestom naglaska na nastavku i s pomičnim mjestom naglaska, odnosno alternirajućim naglaskom na osnovi ili na nastavku.⁴

Kategorija je neodređenosti/određenosti, kao i u ostalim govorima ekavskoga

¹ * Istraživanje je za ovaj rad provedeno u okviru znanstvene potpore *Prilozi za istraživanje čakavskih dijalekata na području zapadne Hrvatske* Sveučilišta u Rijeci.

Prva su istraživanja pak naglasnoga sustava toga govora bila Belićeva koji ističe njegovu arhaičnost i utnuće nenaglašenih duljina (Belić 1912). Daljnji su podatci o naglasnom sustavu kostrenskoga govora uključeni u istraživanja većih areala (Lukežić 1996; Vranić 2005a; Zubčić 2006), a Zubčić (2007) je u zasebnom radu analizirala značajke toga naglasnoga sustava.

² Termin sjeverozapadni čakavski govori odnosi se na kompleks govora na sjeverozapadu čakavskoga prostora u kojima je ovjerena metatonija u prezentu glagola *e*-tipa i u određenim likovima višesložnih pridjeva tvorenim pojedinim sufixima (Vermeer 1982; Langston 2006; Zubčić 2006).

³ U recentnim su prikazima naglasnih tipova pridjeva priključeni i oblici nominativa svih rodova i brojeva glagolskih pridjeva radnih, svi oblici glagolskih pridjeva trpnih, rednih brojeva i nekih glavnih brojeva te pridjevske zamjenice (v. primjerice Lukežić i Zubčić 2007; Vranić 2011). S obzirom na temu rada, za ovoga istraživanja ti oblici nisu analizirani.

⁴ Klasifikacija praslavenskih naglasnih tipova prikazana je prema Stangovoj tipologiji (1957).

primorskoga poddijalekta,⁵ u uporabi narušena u korist određene sklonidbe, što je osobito zastupljeno u govoru mlađih govornika kostrenskoga govora. U mnogim se čakavskim govorima s uščuvanim zanaglasnim duljinama⁶ određenost pridjeva može odrediti upravo zahvaljujući njima. No, u kostrenskom su govoru utrnute zanaglasne duljine, pa se taj kriterij ne može primijeniti. Stoga je u mnogim slučajevima razlikovan samo N jd. m. r.: u neodređenim je likovima nastavak - \emptyset , a u određenim -*i* (u s. r. i ž. r. u takvih je pridjeva razlikovan samo naglasak). Usto se neodređeni od određenih pridjeva razlikuju: odnosom kratkoga i dugoga silaznoga naglasaka u pridjeva sa sjevernočakavskom metatonijom (*bogät, -a, -o, bogâti; debël, debëla, debëlo, debëli*); odnosom dugoga silaznoga naglasaka (osim u primjera u kojima je akut uvjetovan pozicijskim duljenjem pred sonantom) i akuta (tip *žût, žûta, žûto, žûti*)⁷ i rijetko odnosom kratkoga naglasaka na vokalu osnove N jd. m. r., odnosno svih rodova, ili na vokalu nastavka N jd. s. i ž. r. neodređenih pridjeva i dugoga silaznoga naglasaka na vokalu nastavka u N jd. svih rodova određenoga lika (tip *döbar, dobrà, dobrò, dobrî; bìstar, bìstra, bìstro, bìstrî*). U ostalim oblicima (izuzme li se uvjetovanost akuta zbog sonanta koji zatvara slog i koja nije povezana s određenošću/neodređenošću pridjeva, npr. *nõv, nõva, nõvo, nõvi; gõrak, gõrka, gõrko, gõrki*) nije zabilježena promjena u naglasku uvjetovana likom pridjeva, pa se neodređenost ili određenost određuje iz konteksta. Stoga u ovom prikazu neodređeni i određeni pridjevi nisu izdvojeni u zasebne naglasne tipove.⁸

Naglasni se tipovi pridjeva zabilježenih za ovoga istraživanja dijele u:

- tip *a* sa stalnim mjestom naglasaka na vokalu osnove
- tip *b* sa stalnim mjestom naglasaka na vokalu nastavka u N jd. ž. i s. r. i u N svih množinskih oblika neodređenoga lika (u manjem broju primjera i u N jd. i mn. svih rodova određenoga lika), dok je u ostalim oblicima naglasak na vokalu osnove (neki su danas i dijelom naglasnoga tipa *a*)
- mješoviti tip *a/c* sa stalnim mjestom naglasaka na vokalu osnove u N jd. i mn. svih rodova neodređenoga lika i stalnim mjestom naglasaka na vokalu nastavka u N jd. i mn. svih rodova određenoga lika (a ovjereni su i svim oblicima kao dio naglasnoga tipa *a*).

Želi li se pokazati i razvoj naglasnoga sustava, uvjetovanog i fonološkim, ali u prvom redu morfološkim mijenama, treba u prikaz naglasnih tipova osim mjesta naglasaka uključiti i kriterij vrste naglasaka (Lukežić i Zubčić 2007, 66, 67). Stoga u ponuđenoj klasifikaciji pojedini tipovi imaju i svoje podtipove.

⁵ I. Lukežić, istražujući skupinu trsatsko-bakarskih govora, opservirala je da je različitost „deklinacije opisnih i gradivnih pridjeva po imeničkoj paradigmi jednine ipak zadržana, što potvrđuju primjeri ekscerpirani iz Mikuličićevih i Bujanovih tekstova”, ali „da se u ovim i drugim sjevernočakavskim govorima pridjevi muškoga roda koji u Nsg. imaju gramatički morfem neodređena lika / \emptyset / u ostalim padežima jednine ipak najčešće priklanjaju gramatičkim morfemima zamjeničke a ne imeničke deklinacije” (Lukežić 1996, 122).

⁶ Dok su sklonidbi određenih pridjeva u mnogim sjevernočakavskim govorima svojstvene zanaglasne duljine u nastavcima u jednini i u množini, u onoj neodređenih pridjeva zanaglasna je duljina zastupljena u dijelu nastavaka (npr. u grobničkom govoru u svih vrsta riječi koje se sklanjaju po tom obrascu uvjetovana je pozicijskim duljenjem pred sonantom u kraćim nastavcima L jd. m. i s. r., u nastavku I jd. m. r. i DL jd. nastavaka ž. r.; dosljedna je i u nastavku G jd. ž. r. te u nastavcima GDLI mn. svih triju rodova pridjeva, v. Lukežić i Zubčić 2007, 92, 93).

⁷ Jednako je u nekim čakavskim govorima opservirao Keith Langston (2006, 182).

⁸ Tako je u prikazima pridjeva sjevernočakavskih govora naglasna tipologija kojih je obrađena: neodređeni i određeni pridjevi uključuju se u tipove ovisno o stalnosti naglasaka na vokalu osnove ili na vokalu nastavka i o alternirajućemu mjestu naglasaka na vokalu osnove ili na vokalu nastavka (govora Orleca u Houtzagers 1985, 115–123; govora Orbanica u Kalsbeek 1998, 142–147; grobničkoga govora u Lukežić i Zubčić 2007, 90–94), dok Langston (2006, 177–184) odvaja neodređene od određenih pridjeva i za svaki lik zasebno predstavlja tipove.

2.1. Naglasni tip *a*

Ovomu naglasnomu tipu pripadaju svi neodređeni i određeni pridjevi kojima je naglasak na kojemu od vokala osnove u svim oblicima⁹ (uključujući i one koji imaju samo neodređeni ili samo određeni lik):

a1) pridjevi s istim naglaskom u svim oblicima na vokalu osnove

1. *ä* naglasak na istom vokalu osnove u svim oblicima:

bistar,¹⁰ *bistra*, *bistro*, *bistri*¹¹; *blätan*, *blätna*, *blätno*, *blätni*; *fëlav*, *-a*, *-o*, *fëlavi*; *čist*, *-a*, *-o*, *čisti*; *čüdan*, *čüdna*, *čüдно*, *čüdni*; *dëbul* ('slab, malaksao'), *-a*, *-o*, *dëbuli*; *röban* ('süčušan, nježan, krhak'), *dröbna*, *dröbno*, *dröbni*; *drügi*, *-a*, *o* ('drugačiji, drukčiji, različit'); *düpli* ('dvostruki'), *-a*, *-o*; *gr'd* ('ružan'), *-a*, *-o*, *gr'di*; *frīžak* ('svjež'), *frīška*, *frīško*, *frīški*; *İvičin*, *-a*, *-o*; *jëtikav* ('nervozan, koji se rado ljuti i uzrujava'), *-a*, *-o*, *jëtikavi*; *Jöžev*, *-a*, *-o*; *läčan* ('gladan'), *läčna/läšna*, *-o*, *läčni/läšni*; *lägak*, *lähka*, *lähko*, *lähki*; *lëtnji*, *-a*, *-e*; *Märičin*, *-a*, *-o*; *Märinov*, *-a*, *-o*; *mëhak*, *mëhka*, *mëhko*, *mëhki*; *mödar*, *mödra*, *mödno*, *mödri*; *mökar*, *mökra*, *-o*, *mökri*; *mřzal*, *mřzla*, *-o*, *mřzli*; *müški*, *-a*, *-o*;¹² *nřzak*, *nřska*, *nřsko*, *nřski*; *öhol*, *-a*, *-o*, *öhöli*; *okrünjen*, *-a*, *-o*, *okrünjeni*; *öštar*, *öštra*, *öštro*, *öštri*; *pämetan*, *pämetna*, *pämetno*, *pämetni*; *pljësñjiv*, *-a*, *-o*, *pljësñjivi*; *sřrov*, *-a*, *-o*, *sřrovi*; *srëbrn*, *srëbrna*, *srëbrno*, *srëbrni*; *štüfan* ('prezasićen od dosade'), *štüfna*, *štüfno*, *štüfni*; *tëpal*, *tëpla*, *-o*, *tëpli*; *tëžak*, *tëška*, *-o*, *tëški*; *üzak*, *üska*, *üsko*, *üski*; *vësel*, *-a*, *-o*, *vëseli*; *Vrānićev*, *-a*, *o*; *zädñji*, *-a*, *-e*; *Žëlimirov*, *-a*, *-o*; komparativi: s naglaskom na vokalu korijenskoga morfema i s naglaskom na sufiksu *-ëj*: *böłji*, *břži*, *dëblji/debelëji*, *dülji/düži*, *hüji/göri* ('gori'), *jäci*, *krätü*, *lipši*, *mänji*, *mëkši*, *mläji/mlädi*, *rëji*, *šřri*, *tänji*, *tëži*, *vëti*, *bedastëji*, *blatnëji*, *öštrëji*, *starëji*, *vrednëji*; G jd. *dëbljega*, *čistëjega/čışfëga*, *starëjega*, DL jd. *dräžemu*, *veselëjemu*, A jd. za 'živo' *böłjega*, za 'neživo' *tänji*; I jd. *novëjen*, *krätën*; N mn. *blëji/blëdi/bledëji*; G mn. *mirnëjeh*, *pametnëjeh*; D mn. *škurëjen* ('mračan, taman'), *veselëjen*; ž. r. *tänjemi(n)*, *starëjemi(n)*; i superlativi¹³: A mn. *näjdeblji/näjdeblji/najdebelëji*; s. r. *näjstareja/näjstarëja*; ž. r. *näjmlaje/näjmläje*; L mn. *näjhujeħ/näjhujeħ/najzločestëjeh*; *näjrvnëjeh/näjrvnejeħ*, I *näjzadñjemi(n)/näjzädñjemi(n)*

1.1. *ä* naglasak na vokalu osnove u svim oblicima obaju likova; *ä* naglasak uvjetovan slogom zatvorenim sonantom u N jd. m. r. neodređenog lika:

črljën ('crven'), *črljëna*, *črljëno*, *črljëni*; *növ*, *növa*, *növo*, *növi*; *pün*, *püna*, *püno*, *püni*; *štänj* ('čvrst, stabilan, siguran'), *štänja*, *štänjo*, *štänji*; *zdräv*, *zdräva*, *zdrävo*, *zdrävi*; *zelën*, *zelëna*, *zelëno*, *zelëni*¹⁴

⁹ U govoru Kostrene danas ovomu naglasnomu tipu osim pridjeva koji su prema Derksenovu bilježenju bili dijelom ovoga tipa pripadaju mnogi pridjevi koji su se naglašavali prema zakonitostima naglasnoga tipa *b* (npr. *bëľъ (2008, 40); *móđrъ (2008, 329); *növъ (2008, 357); *teplъ (2008, 490); *zelëňъ (2008, 541)) ili tipa *c* (npr. *cëľъ (2008, 75), *glüňъ (2008, 167), *lëňъ (2008, 273), lëvъ (2008, 275), *mëkъkъ (2008, 314); *möldъ (2008, 323); *tëňkъ (2008, 505); *živъ (2008, 564)).

¹⁰ Ovaj pridjev i pridjevi *blätan* i *čist* u određenom liku ovjereni su i kao dio mješovitoga tipa *a/c*.

¹¹ U navođenju primjera iza N jd. m. r. slijedi oblik N jd. ž. r. i N jd. s. r. neodređenoga lika, a zatim N jd. m. r. određenoga lika kada je zabilježen. Ako je zabilježen samo jedan vid, donosi se istim slijedom rodova.

¹² Kada je ovaj pridjev poimeničen u značenju 'muškarac', dio govornika ovjerava ga i prema pravilima naglasnoga tipa *b*.

¹³ Ovisno o stupnju isticanja, naglašen je *naj* za niži stupanj, a za viši stupanj isticanja naglašen je i slog osnove. Dio govornika ovjerava samo drugu distribuciju. Kada je komparativ tvoren sufiksom *-ej-*, naglasak u superlativu može biti i samo na vokalu toga sufiksa.

¹⁴ U nekim sjevernočakavskim govorima u kojima pridjevi potonje skupine ulaze u naglasni tip *b* u određenom se liku provodi duljenje kao i u pridjeva naglasnoga tipa *a* s metatonijskim cirkumfleksom (Langston 2006, 184; Lukežić i Zubčić 2007, 103).

1.2. ä naglasak na vokalu osnove u N jd. m. r. neodređenih oblika pridjeva; ã naglasak uvjetovan slogom zatvorenim sonantom u N jd. ž. i s. r. neodređenih oblika pridjeva, u N jd. svih rodova određenoga lika i u svim ostalim oblicima u takvoj poziciji obaju likova:

bòlan, bòlna, bòlno, bòlni; gòrak, gòrka, gòrko, gòrki; modèran, modèrna, modèrno, modèrni; sìlan, sìlna, sìlno, sìlni; supèrab (‘umišljen, ohol, tašt’), *supèrba, supèrbo, supèrbi; špòrak* (‘prljav’), *špòrka, špòrko, špòrki; tånak, tånka, tånko, tånki*¹⁵

1.3. ä naglasak na vokalu osnove u svim oblicima obaju likova izuzev ã naglasaka u N jd. m. r. neodređenoga lika:

*bòs, bòsa, bòso, bòsi*¹⁶

2. ä naglasak na istom vokalu osnove u svim oblicima:

Bòžji, -a, -e; bûdan, bûdna, bûdno, bûdni; danâšnji, -a, -e; gòbasti, -a, -o, gòbasti; kapâc (‘koji je kadar, u stanju’), *-a, -o, kapâci; mûdar, mûdra, mûdro, mûdri; nâgal, nâgla, nâglo, nâgli; pasâni* (‘prošli, minuli’), *-a, -o; plîtak, plîtka, plîtko, plîtki; rêdak, rêtko, rêtki; srdâšan, srdâšna, srdâšno, srdâšni; tûji, -a, -e; trèzan, trèzna, trèzno, trèzni;*¹⁷ *tvřd, -a, -o, tvřdi; vrèdan, vrèdna, vrèdno, vrèdni*

3. ã naglasak na istom vokalu osnove u svim oblicima:

dēsni, -a, -o; dõlnji, -a, -e; domâci, -a, -e; fûrbast (‘koji je vrlo lukav, prepreden’), *-a, -o, fûrbasti; gõrnji, -a, -e; gorûti, -a, -e; hrvâški/hrvâcki, -a, -o; kapitânski, -a, -o; kostrênski, -a, -o; kuntènat/kuntènt* (‘zadovoljan’), *kuntènta, kuntènto, kuntènti; lîvi, -a, -o; mediterânski, -a, -o; mîti* (‘malen’), *-a, -e; mõrski, -a, -o; pokõjni, -a, -o; porculânski, -a, -o; starînski, -a, -o; talijânski, -a, -o; žènski, -a, -o*

a2) pridjevi s kratkim naglaskom na vokalu osnove u sklonidbi neodređenih pridjeva i s dugim naglaskom na vokalu osnove u određenih pridjeva¹⁸

1. ä naglasak na vokalu osnove u neodređenih pridjeva; metatonijski ã na vokalu osnove određenih pridjeva:

bezobrâzan, bezobrâzna, bezobrâzno, bezobrâzni; bogât, -a, -o, bogâti; dubòk, -a, -o, dubòki; dũg, -a, -o, dũgi; kosmât, -a, -o, kosmâti; nebõg (‘ubog, jadan, dostojan žaljenja’), *-a, -o, nebõgi; siromâšan, siromâšna, siromâšno, siromâšni; širòk, -a, -o, širòki; trbušât/trbušâst, -a, -o, trbušâti/trbušâsti; visòk, -a, -o, visòki;*¹⁹ *želèzan, želèzna, želèzno, želèzni bèdast, -a, -o, bedâsti; zlòcest, -a, -o, zlocèsti; žàlostan, žàlosna, žàlosno, žalòsni*²⁰

¹⁵ Pridjevi su ovoga tipa poput *gorькъ (Derksen 2008, 180), *tьнъкъ (2008, 505) u praslavenskom i u općeslavenskom jeziku bili dijelom tipa *c*. U nekim su sjevernočakavskim govorima (npr. u grobničkom) neki i dalje unutar tipa *c*, primjerice *gòrak, sìlan*, pa onda i *špòrak* (Lukežić i Zubčić 2007, 105), a dijelom su prešli u naglasni tip *a*, primjerice *tånak*. U kostrenskom je govoru dio tih pridjeva danas unutar naglasnoga tipa *a*, kao što potvrđuju nabrojani primjeri u prikazu toga naglasnoga tipa, a dijelom pripadaju i mješovitom naglasnomu tipu *a/c* (primjerice *blàtan*).

¹⁶ U ovom je govoru za ovoga istraživanja jedino u ovom primjeru negdašnjega naglasnoga tipa *c* (za druge čakavske govore v. Langston 2006, 177) zabilježeno duljenje u slogu zatvorenu opstruentom, a u drugim je primjerima izostalo ili je uvjetovano duljenjem pred sonantom (Langston 2006, 177). U N jd. ž. r., koji je u tipu *c*, kojemu je ovaj pridjev u praslavenskom i općeslavenskom pripadao, imao naglasak na vokalu nastavka (Derksen 2008, 59), ujednačen je naglasak prema obliku N jd. s. r.

¹⁷ Ovaj je pridjev zabilježen i kao dio naglasnoga tipa *b*.

¹⁸ U ovim je primjerima, kao i u mnogim sjeverozapadnim čakavskim govorima, riječ o sjevernočakavskoj metatoniji. O distribuciji takvih primjera u tim govorima v. Zubčić 2006.

¹⁹ Neki od ovih pridjeva zabilježeni su i kao dio naglasnoga tipa *b*. V. točku 2.2.

²⁰ U određenim je likovima ovih pridjeva metatonijski naglasak na zadnjem slogu osnove ovjeren vjerojatno analogijom prema pridjevima s jednakim tvorbenim morfemima i s naglaskom na posljednjem vokalu osnove u svim oblicima.

1.1. s â na istom vokalu osnove u N jd. m. r. neodređenih pridjeva uvjetovanim slogom zatvorenim sonantom:

deběl, debèla, debèlo, debèli; dešpetljīv (‘sklon nepodopština i izazivanju’), dešpetljīva, -o, dešpetljīvi; gotōv, gotōva, gotōvo, gotōvi; jebežljīv, jebežljīva, jebežljīvo, jebežljīvi; krmežljīv, krmežljīva, krmežljīvo, krmežljīvi; lažljīv, lažljīva, lažljīvo, lažljīvi; pijān, pijāna, pijāno, pijāni; smrdljīv, smrdljīva, smrdljīvo, smrdljīvi; stār, stāra, stāro, stāri

a3) pridjevi s â naglaskom na istom vokalu osnove u svim oblicima osim u slogu zatvorenim sonantom u neodređenog lika; â naglasak na istom vokalu osnove u svim oblicima određenog lika:²¹

běl, bēla, bēlo, bēli; bléd, -a, -o, blēdi; cěl, cēla, cēlo, cēli; cēn, cēna, cēno, cēni; drāg, -a, -o, drāgi; gūst, -a, -o, gūsti; lēn, lēna, lēno, lēni; līp, -a, -o, līpi; mīran, mīrna, mīrno, mīrni; mlād, -a, -o, mlādi; mūtan, mūtna, mūtno, mūtni; rāvan, rāvna, rāvno, rāvni; slān, slāna, slāno, slāni; slīp, -a, o, slīpi; sūh, -a, -o, sūhi; škūr, škūra, škūro, škūri; šūp (‘šupalj’), šūpa, šūpo, šūpi; tūp, -a, -o, tūpi; žīv, -a, -o, žīvi; žūt, -a, o, žūti.

2.2. Naglasni tip *b*

U pridjeva koji su pripadali ovom tipu u svim je oblicima određenoga i neodređenoga lika naglasak bio na vokalu nastavka. Nakon utruća naglašenoga *šva* provedena je općeslavenska retrakcija siline na osnovu u N jd. m. r. neodređenoga lika (Stang 1957, 101–104). U jd. m. r. određenoga lika u dijelu je čakavskih govora nakon pomaka ovjeren kratki naglasak, a u dijelu sjeverozapadnih čakavskih govora metatonijski dugi naglasak.

U kostrenskom govoru najveći je broj pridjeva negdašnjega naglasnoga tipa *b* danas dijelom naglasnoga tipa *a*, npr. *črljēn, zelēn, širōk*, a manji dio zabilježenih pridjeva ovjeren je i unutar tipa *a* i tipa *b* (*visōk, dumbōk*). Svega nekoliko zabilježenih pridjeva opstalo je u naglasnom tipu *b*.

1. ä/ã (u slogu zatvorenu sonantom) naglasak na vokalu osnove u N jd. m. r. neodređenoga lika; ä naglasak na vokalu nastavka u N jd. ž. i s. r. i svih množinskih oblika neodređenoga lika; metatonijski â naglasak na vokalu osnove određenoga lika:

dubōk, dubokä, dubokò, dubōki; mrtāv, mrtvā, mrtvò; poštēn, poštenä, poštenò, pošténi; trezān, treznä, treznò, trézni; visōk, visokä, visokò, visōki

2. ä/ã (u slogu zatvorenu sonantom) naglasak na vokalu osnove u N jd. m. r. neodređenoga lika; ä naglasak na vokalu nastavka u N jd. ž. i s. r. i svih množinskih oblika neodređenoga lika; â naglasak na vokalu nastavka određenih likova:

*dōbar, dobrä, dobrò, dobrî; muškî
gōl, golä, golò, golî²²*

²¹ Tako je u mnogim sjevernočakavskim govorima (Langston 2006, 182), ali ne u svim (primjerice u govoru Grobnika u svim je određenim oblicima svih triju rodova dugi silazni naglasak na vokalu osnove (Lukežić i Zubčić 2007, 106)).

²² Pridjevi ovoga tipa pripadali su naglasnomu tipu *b* (npr. *gōl adj. o (b) Derksen 2008, 176) i imali su u svim oblicima naglasak na vokalu nastavka. U kostrenskom govoru jedina je metataksa na osnovu provedena u N jd. m. r. neodređenoga lika nakon gubitka naglašenoga poluglasa. Za razliku od ovih primjera, u ostalim je zabilježenim pridjevima istoga naglasnoga tipa poput *dubōki* i u određenom liku silina regresivno pomaknuta s dugoga sloga nastavka na prednaglasnu kraćinu i kao u nekim drugim sjeverozapadnim govorima rezultirala metatonijskim dugim silaznim naglaskom (grobnički, kastavski, novljanski, usp. Lukežić i Zubčić 2007, 102). Dio kostrenskih govornika ovjerava naglasak na vokalu nastavka i u određenom liku *muškî*, ali u funkciji imenice ‘muškarac’, dok u *mūški* u pridjevskoj funkciji ovjeravaju naglasak na vokalu osnove (tip *a*) (v. bilješku 12).

2.3. Naglasni tip *a/c*

Naglasni tip *c* u praslavenskom je jeziku imao naglasak na vokalu osnove neodređenog lika u N jd. m. i s. roda, u N jd. ž. r. na vokalu nastavka, a u određenim likovima na vokalu nastavka u svim trima rodovima. Danas se u nekim čakavskim govorima ovjerava i naglasak na vokalu osnove (često usporedo) u N jd. ž. r. neodređenog lika (npr. u novljanskom govoru, u govoru Vrgade), u drugima uz naglasak na osnovi u N jd. s. r. paralelno se ovjerava i naglasak na vokalu nastavka (npr. u bračkom govoru) (Langston 2006, 179). U određenim je oblicima u pojedinim govorima silina dosljedno pomaknuta na osnovu (npr. u grobničkom govoru, Lukežić i Zubčić 2007, 105–107), a u nekima se još uvijek bilježe i paralelni ostvaraji, tj. miješanje *a* i *c* naglasnoga tipa (u novljanskom govoru, krasičarskomu, Langston 2006, 183, 184). U govoru Kostrene svega je nekoliko zabilježenih primjera koji čuvaju silinu na vokalu nastavka u određenih likova:

*bīstar, bīstra, bīstro, bistrī; blātan, blātna, blātno, blatnī; čist, -a, -o, čistī; slāb, -a, -o, slabī.*²³

3. Zaključak

Naglasna tipologija pridjeva u kostrenskom govoru unatoč konzervativnosti inventara i distribucije naglasnoga sustava pokazuje izrazitu tendenciju pojednostavljenja naglasnih paradigmi pridjeva svojstvenu čakavskim govorima u kojima su utrnute prednaglasne i zanaglasne duljine.

U ovom govoru od tri utvrđena naglasna tipa produktivnost je zadržao naglasni tip *a* u koji je zbog tendencije ujednačavanja mjesta naglasaka na vokalu osnove uključena i većina pridjeva koja je u praslavenskom i u općeslavenskom jeziku pripadala naglasnomu tipu *b* ili *c*. Naglasnomu tipu *b* iz analiziranoga korpusa priključeno je samo nekoliko pridjeva, a ostali su osim unutar toga tipa potvrđeni i unutar naglasnoga tipa *a*. Treći tip (*a/c*) gotovo je neproduktivan, a pridjevi koji su u nj uključeni dijelom su i naglasnoga tipa *a*.

Literatura

- Belić, Aleksandar. 1912. „Izvještaj Državnom Savetu o dijalektološkim ekskurzijama”. *Godišnjak Srpske akademije nauka* 25: 353–386.
- Derksen, Rick. 2008. *Etymological Dictionary of the Slavic Inherited Lexicon*. Leiden/Boston: Koninklijke Brill NV.
- Houtzagers, Hubrecht Peter. 1985. *The Čakavian dialect of Orlec on the Island of Cres*. Amsterdam: Rodopi.
- Kalsbeek, Janneke. 1998. *The Čakavian Dialect of Orbančići near Žminj in Istria*. Amsterdam/Atlanta: Rodopi.
- Langston, Keith. 2006. *Čakavian Prosody, The accentual Patterns of the Čakavian Dialects of Croatian*. Bloomington: Slavica.
- Lukežić, Iva. 1996. *Tršatsko-bakarska i crikvenička čakavština*. Rijeka: Izdavački centar Rijeka.
- Lukežić, Iva i Sanja Zubčić. 2007. *Grobnički govor XX. stoljeća*. Rijeka: Katedra Čakavskog sabora Grobnišćine.
- Stang, Christian Schweigaard. 1957. *Slavonic accentuation*. Oslo: Universitetsforlaget

²³ Ova skupina pridjeva danas već ima i stalni naglasak na vokalu osnove, te pripada i naglasnomu tipu *a*.

- Vranić, Silvana. 2005a. *Čakavski ekavski dijalekt: sustav i podsustavi*. Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci, Odsjek za kroatistiku.
- Vranić, Silvana. 2005b. „Iz kostrenske frazeologije”. U *Život, kultura i povijest Kostrene, Zbornik Katedre Čakavskoga sabora Kostrena*, ur. Silvana Vranić, 139–152. Kostrena: Katedra Čakavskoga sabora Kostrena.
- Vranić, Silvana. 2007. „Kostrenska čakavština u pjesmama Katje Šepić Usmiani”. U *Život, kultura i povijest Kostrene, Zbornik Katedre Čakavskoga sabora Kostrena*, ur. Silvana Vranić, 141–154. Kostrena: Katedra Čakavskoga sabora Kostrena.
- Vranić, Silvana. 2011. *Govori sjeverozapadnoga makrosustava na otoku Pagu., 2. Morfologija*. Rijeka: Matica hrvatska Ogranak Novalja / Filozofski fakultet u Rijeci.
- Vermeer, Willem Roelof. 1982. „On the principal sources for the study of čakavian dialects with neocircumflex in adjectives and e-presents”. *Studies in South Slavonic dialectology* 2: 279–340.
- Zubčić, Sanja. 2006. „Akcenatski tipovi imenica i glagola u sjeverozapadnim čakavskim govorima (sinkronijski i dijakronijski aspekt)”. Doktorska disertacija, Sveučilište u Rijeci.
- Zubčić, Sanja. 2007. „Akcenatske značajke kostrenskoga govora”. U *Život, kultura i povijest Kostrene, Zbornik Katedre Čakavskoga sabora Kostrena*, ur. Silvana Vranić, 155–167. Kostrena: Katedra Čakavskoga sabora Kostrena.

ACCENTUAL TYPES OF THE ADJECTIVES IN THE DIALECT OF KOSTRENA

SUMMARY

In early literature the dialect of Kostrena was presented as a part of the Chakavian dialect spoken in the region of Trsat, Bakar and Crikvenica. Later on this type of dialect was known as the littoral dialect of the Chakavian Ekavian dialect. The first to explore the accent of this system was Belić, who proclaimed it as archaic and emphasized the numbness of the unaccented lengths in the speech. A further analysis of this particular accent system took place only as part of broader research, too. The first more detailed research into this segment of the dialect in Kostrena was carried out by Sanja Zubčić. She annexed it to the northwestern Chakavian dialects because of its North Chakavian metatony of verbs and adjectives in its core. In this particular work, the field research done to filter out the adjectives in the dialect of Kostrena was analysed from a different point of view, that of accentual types. They were sorted out in three major categories, according to the Proto-Slavic types found in Slavic literature: the fixed accent on the base, the fixed accent on the suffix and a movable or alternating accent on the base or the suffix. Like in many dialects with archaic accents, the one in Kostrena shows a distinct pattern towards the unification of accent types despite being conservative.

Keywords: *Chakavian Ekavian dialect, Littoral dialect, the dialect of Kostrena, accentual types of adjectives*